



70 HISTORIKERN SOM BYTTE SIDA

JOSEFUS
JERUSALEM

Hur stor del har jag i detta?
Josefus tittade ut över Jerusalems röda gator. Även härifrån kunde han se sina judiska bröders förvridna kroppar. De var många, låg i högar utmed husfasaderna. Röken sved i lungorna och den söta lukten av bränt kött fick det att vända sig i magen. Josefus tryckte en linneduk mot näsan och kämpade mot illamåendet. Än hördes skrik av smärta och jämmer från dem vars blod fortfarande pulserade ut över de trånga grändernas runda kullerstenar. De romerska soldaterna visade ingen nåd. Deras fötter klättrade över berg av lik under jakten på flyende barn, kvinnor och gamla. Ingen skulle komma undan och blodet flöt i en aldrig sinande ström längs Guds stads gator.

Hur väl kände han inte den staden? Hur många gånger hade han inte lekt kurragömma i dess gränder, med handen i sin mors insupit alla dofter från stånden som sålde kryddor,

frukt och nyslaktat kött. Blivit nypt i fingret efter att ha stoppat in det genom spjälorna i kacklande hönors burar. Med ett stygn i hjärtat mindes han hur han sprickfärdig av stolthet burit sin första offergåva i famnen på väg mot templet. Lammet hade varit lockigt och vitt och tittat på honom med stora, förtröstansfulla ögon. Välbehaglig inför Gud, så sa man, var röken som steg mot himlen från altarets alla offer.

Också nu steg rök från tempelplatsen. Svart bolmade den upp ur det judiska templet och lade sig som ett sorgedok över solen. Men tempelberget glödde, rött och ilsket. Elden slukade allt i dess väg och lågorna slog upp mot himlen. Josefus vände sig bort. Han förmådde inte se mer. Inte de livlösa kropparna som kunde räknas i tusental, inte staden full av minnen, våldtagen och skändad. Men själv behövde han inte frukta. Han stod på betryggande avstånd. Handen vilade inte längre förtröstansfullt i moderns, utan i fiendens. Ingen romersk soldat skulle sticka sitt svärd i Josefus hjärta.

ROMARNA HADE alltid varit fienden. De hade funnits i landet långt innan Josefus såg dagens ljus. Ockupationsmakten hade utgjort en dov fond till det judiska livet i Jerusalem – alltid närvarande men inte alltid något man tänkte på. Josefus hade levt gott. Han var son till en präst av Levi stam, av förnäm börd och med tillgång till all kunskap han kunde önska. Han och storebror Matthias fick studera språk och kultur, lärde sig Toran utantill och fick lyssna till de främsta lärarna bland sitt folk. Det var sannerligen inte alla förunnat. Men Josefus hade längtat efter mer. Hans egen stad hade börjat kännas trång. Templet i all sin skönhet var inte tillräckligt för att mätta hans hunger. Han ville se världen.

Fängslandet av några judiska präster blev Josefus biljett till det stora äventyret. För att förhandla om prästernas frihet for han västerut, till Rom och kejsar Nero och rakt in i den förhatliga fiendens högkvarter. Men han, som i hela sitt liv så förundrats över Jerusalems skönhet, drabbades av den stora staden – denna kokande, myllrande kittel av folk från världens alla hörn. Av marmortemplan och pelarsalarna, de vackra kläderna, rikedomen och det sofistikerade folket med en kultur så annorlunda och fascinerande jämfört med allt han upplevt dittills i sitt snart trettioåriga liv. Josefus njöt, och han längtade inte hem. Fienden som han och hans vänner spottat bakom ryggen på hemma i barnomens kvarter började bli en vän. Att vara en del av det romerska imperiet, detta stora, mäktiga rike med sin förfining och en krigsmakt långt starkare än alla andra folks, var kanske inte det värsta som kunde hända hans judiska folk?

JOSEFUS HADE sedan barnsben drillats i sitt folks historia. Liksom sin far och hans far före honom, så långt tillbaka någon kunde minnas, hade han fått ta del av berättelsen om hur Herren kallat kaldén Abraham att lämna sitt land och sitt folk för att bege sig till det land som Herren skulle visa honom – det land som flöt av mjölk och honung och som blivit Abrahams efterkommandes arvedel. Josefus hade besökt hans grav. I Hebron, den uråldriga staden två dagsresor söder om Jerusalem i vilken de sandgula husen klättrade tätt utmed soldränkta kullar, vilade kvarlevorna av den man som blivit det judiska folkets anfader. Abraham, liksom hans fru Sara och deras ende son Isak som Sara fött på sin ålders höst, låg begravda där tillsammans med Isaks fru Rebecka, deras son Jakob och en av hans hustrur.



I staden ekade minnet av det judiska folkets märkliga historia. De som från att ha varit en familj av boskapsskötare som slagit upp sina tält bland Kaanans berg blivit ett stort folk som förslavats i Egypten. Och så befrielsen många generationer senare, då Herren själv slog Faraos land med plågor och räddade Abrahams, Isaks och Jakobs barn, Israels folk. Till dem gav Herren budorden och lagen, prästerskapet och offertjånsten. Och landet. Det välsignade landet. Landet de kämpat för. Blött sitt blod för. Om och om igen försvarat, bebyggt, planterat och älskat. Förts bort ifrån och vänt åter till. Det landet.

UNDER HELA Josefus liv hade han hört viskningar om upproret som skulle komma. Hur Herren än en gång skulle göra som han gjort i forna dagar: befria sitt folk från dess förtryckare, från invaderande folk. Romarna skulle slås ner, det var bara en fråga om tid, och uppror följde på uppror i väntan på det slutliga slaget. Under tiden fortsatte romerska soldater att patrullera gatorna. Det judiska livet fortlöpte så gott det gick. Men folket plågades av att deras interna angelägenheter, sådant som rörde relationen mellan dem och deras Gud, ytterst sett styrdes av hedningar som inte hade någon insikt i Mose lag och inte alls förstod sig på – eller brydde sig om – den judiska kulturen. I judarnas hjärtan bodde övertygelsen om att även Gud tyckte att allt detta var fel och att det smeds himmelska planer på att vända upp och ner på spelplanen. Romarna skulle bort.

Levande var också de storslagna berättelserna om hur Judas Mackabaios, prästsonen som levtt tvåhundra år tidigare, lett ett uppror mot dåtidens grekiska övermakt som i sin iver att befästa sitt herravälde försökte tvinga judarna att ge upp sin tro, sin kultur och sin Gud. Att bli precis som

alla andra folk. Men Gud var nådefull. Efter många och långa strider var Jerusalem befriat från det grekiska förtrycket. Ett eget judiskt rike upprättat.

Friheten blev dock kortvarig. Knappt hundra år senare hade greker ersatts av framvällande romerska arméer. Vem skulle Gud använda för att frälsa sitt folk den här gången?

I ROM HADE det ljuva livet skymt sikten för Josefus. Han förstod det när han åter satte sina fötter på hemlandsjord. Tveksamt hade han lämnat det kejserliga hovet bakom sig, men när han till sist återvände till Jerusalem väcktes han: han mindes vem han var. En jude av Levi stam, en israelit bland israeliter som Gud planterat i det här landet.

När han såg templet mindes han bönerna han memorerat som barn och ritualerna som skulle utföras exakt som de alltid utförts, generation efter generation. Men det var inte bara historia och traditioner. Det var liv. När han gick längs stadens gator mindes han hur stenarna känts mot hans fötter som barn. Han hörde sitt språk talas av männen i gat hörnen, skrattas av de lekande barnen. I Rom fanns inga minnen. Där fanns ingen barndom, inga bortgångna släktingars gravar och ingen Gud som kallat honom sin.

Israels folk var i Eretz Israel för att Gud ville det, det var Josefus övertygad om. Visst hade Herren slagit dem, men han hade förbundit dem också. Han hade låtit dem föras bort, men också fört dem tillbaka. Han hade tillåtit Salomos storslagna tempel att slås i spillror när babylonierna intog Jerusalem, men han hade hjälpt dem bygga ett nytt igen. I femhundra år hade det judiska folket tillbett och offrat, levt och andats, i sitt andra tempel. Det hade varit deras stora skatt: platsen där Herren bodde. Det andra templet var slående vackert, men det var inte skönheten som var dess

största förtjänst. Det var något annat. Templet var navet som formade ett folk. Det gav en identitet. Det var det judiska livets hjärta. Josefus hade insett det, och känt kallelsen. Precis som prästsonen Mackabaios på sin tid skulle Josefus göra vad han kunde för att befria Guds folk från romarnas förtryck. Kanske var tiden inne för den tid att komma som profeten Jeremia talat om för så länge sedan. En tid av frid och frihet för Israel, då Herren än en gång satte en kung av Davids ätt på Israels tron. Det var en framtid värd att kämpa för.

Så Josefus hade gått med i den judiska motståndsrörelsen. Snart var han officer och ansvarig för Galileens försvar. Det var ett stort uppdrag, men han var född till ledare. Folket följde honom och han kunde se hoppet glänsa likt feber i deras ögon. Men storheten hos de judiska förebilderna han gärna ville efterlikna var omöjlig att leva upp till. Precis som kung David på sin tid med mod och förtröstan kämpat mot jätten Goliat och vunnit, behövde Josefus kämpa mot sin tids jätte: romarriket. Uppdraget krävde en ledare av Davids kaliber. Men Josefus var ingen David. Ingen frälsare.

Han slet för att bygga upp en armé som kunde försvara Galileen mot den romerske generalen Vespasianus som, med sin tränade här i ryggen, fått i uppgift av kejsaren att krossa varje spår av judiskt uppror – en gång för alla. Josefus uppgift var inte enkel. I Galileen fanns bara ett fåtal stora städer med naturligt försvar i form av starka stadsmurar eller fördelaktig placering på en höjd, däremot by efter by med bönder illa skickade för strid. Trots Josefus lidelsefulla anföranden och trots människornas frihetstörst valde många av bönderna att ställa sig utanför upproret. Med hackan i åkern och skräck i hjärtat såg de Vespasianus och hans son Titus legioner marschera förbi – en framvällande våg av död

och förödelse. Barmhärtigt nog lämnade soldaterna dem i fred. I stället inriktade de sin fulla kraft mot de byar som valt en annan väg. Upprorets väg. Josefus väg.

VILKA STEG HADE lett honom hit? Josefus såg ner på sina fötter, smutsiga av vägarnas damm. Han var inte en av dem som kämpade innanför Jerusalems murar den här dagen, han stod levande utanför.

”Kom. Plåga dig inte mer. Judarna har själva dragit det här blodbadet över sig.” Titus lade en hand på Josefus axel, ville leda honom in i sitt tält så att han slapp ifrån eländet. Som om att slippa se skulle hjälpa. Lukten berättade allt.

”Ni kunde ha lämnat templet. Ni behövde inte förstöra det.”

”Sant.” Vespasianus son lyfte blicken mot himlen och betraktade röken som färgade en blå himmel grå. ”Det var ett vackert tempel, för att vara tillägnat en osynlig gud.” Han log snett. ”Jag beordrade släckning så snart jag upptäckte branden. Tanken var aldrig att förstöra det. Det var en olyckshändelse, men elden spred sig. Templet gick inte att rädda.”

Josefus nickade. Kanske var ”en olyckshändelse” svaret också på hans fråga. Det han gjort var åtminstone inget han planerat.

FÖR VESPASIANUS och hans väl-drillade armé hade Galileens upproriska byar inte varit någon större utmaning. De hade arbetat sig igenom området systematiskt, intagit by efter by likt en hord av gräshoppor som inte lämnade något liv kvar efter sig. Egentligen var deras seger inget som borde ha förvånat någon. Ändå hade förstås hoppet funnits där. Hoppet bodde i den judiska identiteten, hade inpräntats i själ och hjärta under århundraden av pesachmåltider och

purimhögtider. Hoppet om räddning och seger med Guds hjälp.

Nu uteblev både räddning och seger. Men inte motstånd. Josefus hade varit en del av det.

På en ås uppe i Golanhöjderna låg Gamla, en stad omgiven av djupa stup i tre väderstreck. Endast en smal landremsa behövde försvaras och Josefus mobiliserade, utrustade, tränade. Gamlas stadsport förstärktes. Sten, stock och murbruk. Svetten flödade under solens hetta, sömnen flydde nattens timmar.

När anfallet kom var judarna redo. Deras bågskyttar fällde vana krigare, stenblock nedvältrade från murkrönen krossade soldaters liv och rustning. Det blev kostsamt för romarna, men till slut var krigsmaskineriet igenom. Stormakten vann. Soldaterna strömmade in i staden, adrenalinstinna och törstiga på hämnd. Det blev en massaker. De flesta av Gamlas judar föll för romersk hand, resten föstes mot branten. Åt vilket håll de än såg var döden enda utväg. Bakom dem romerska svärd, framför dem några korta sekunders frihet innan mötet med vassa klippor. En efter en valde de friheten, och därmed var striden om regionens starkaste fäste över.

Men Josefus hade inte varit på plats i Gamla när staden föll. Sida vid sida med sina judiska bröder hade han kämpat innanför murarna i sin hemstad Jotapata. General Titus stod utanför med murbräckor, styrka och uthållighet. Och så en sommardag, när flugor surrade kring svettiga kroppar och törsten rev och förtvivlan vann, tog han sig igenom. Invasionen var ett faktum.

Runt Josefus föll barndomsvänner. Män han studerat Toran tillsammans med. Män som trott och hoppats som han.

”Josefus! De får inte få tag på dig!” Den unge mannen

hade dragit i Josefus arm. ”Du gör mer nytta levande än död. Kom!”

Josefus visste att det var sant. Som en av ledarna för upproret var han högvilt för ockupationsmakten och hans död skulle vara ett stort bakslag för judarna. Blod och svärd och vrål och strid. Han lämnade frontlinjen bakom sig och sprang genom Jotapatas välkända gator. Tillsammans med ett fyrtiotal andra jotapataner som liksom han själv ännu ägde livet tog han sin tillflykt till en grotta i närheten. Handen som inte längre stred skakade av vandan över att ha lämnat. Och samtidigt: Åh, denna lättnad över att ha undkommit svärdet!

Männen grät och andades tillsammans i grottans dunkel tills insikten landade i deras hjärtan: de fördröjde bara det oundvikliga. Jotapata hade fallit och kryllade av fiender. Och aldrig, aldrig att de frivilligt skulle ge sina liv i fiendens hand.

Vilket var värst i Guds ögon, att dö för egen hand eller låta någon annan göra jobbet? Josefus övertygade dem om att det var bäst att låta lotten avgöra vem som skulle dödas härnäst tills endast en man återstod. Den mannen blev han själv.

Att fyrtio judiska män skulle undkomma hade framstått otroligt. Men en? Kanske var självmord inte Josefus enda val. Kanske var drömmen, den som framträtt så tydligt för honom häromnatten, sänd av Gud – en dörröppnare ut ur fängelsehålans mörker precis som för Josef en gång?

Josefus kom inte långt. Snart var han satt i kedjor, bevakad av Titus soldater. Som fiende till kejsaren skulle han förlora sitt liv inför densamma; hans död bli en förlustelse för Nero. Ändå var han tacksam. Han levde, och han hade hopp. I grottan, när man efter man segnat ner i stoftet i för-

tröstan på att döden var att föredra framför romarna, hade Josefus insett att livet var en gåva. Han skulle göra allt han kunde för att behålla den.

”DU ÄR JOSEFUS, alltså?” Det hade varit mer ett konstaterande än en fråga. Josefus nickade och hade vågat sig på att se den romerske generalen i ögonen. Blicken var genomträngande och intelligent. Vespasianus såg ut som en man som visste att han kunde få allt han ville, en man med makt.

”Jag har hört att du har något att berätta för mig. Nå, låt höra.”

Josefus fuktade läpparna. Nu skulle han kasta sin tärning.

”Ärade Vespasianus. Du har tänkt sända mig till kejsar Nero, men jag måste fråga: varför? Du kommer att bli kejsare, Vespasianus. Du och din son efter dig.”

Vespasianus höjde på ögonbrynen, men sa inget.

”Du, Ceasar, kommer bli herre, inte bara över mig utan över land och hav och hela mänskligheten. Talar jag osanning om att jag fått detta budskap från Herren Gud förtjänar jag att straffas mycket hårdare än vad som nu är tänkt.”

Om Vespasianus trott honom? Säkert inte först. Generalen hade skickat ut honom ur rummet med en loj viftning med handen. Men till Nero blev Josefus inte sänd. Kanske höll hans profetia honom vid liv, eller om det var det faktum att han besatt ovärderlig kunskap om judarnas försvarsstrategier. Dessutom visste han hur judarna tänkte, kände de kulturella egenheter som guidar en människas övertygelser och handlingar. Han kunde tolka språk och signaler. Men att överrätta denna kunskap till romarna var att vända sina judiska bröder ryggen. Priset för liv var svek. Josefus hade betalat det priset.

DET KÄNDES som en evighet, den tid Josefus tillbringat i Titus belägringsläger utanför Jerusalem. Månader av väntan. Men Titus hade tålamod och ingen brådska. Han visste att staden förr eller senare skulle bli hans.

Josefus klev in i Titus tält och tog emot bågaren som den nytillträdde kejsarens son räckte fram. Hur många gånger de senaste månaderna hade de inte suttit här, samtalat och drömt? Jämngamla, beresta och högutbildade båda två hade de haft mycket att tala om. Josefus tid i bojor var förbi, för tid kan göra mycket med både människor och situationer. Fiender kan bli vänner. Generaler kan bli kejsare.

När Titus först anlant till Jerusalem hade han låtit placera ut romerska soldater runt hela staden. Om någon ville gå in genom portarna gick det bra, men alla vägar ut stängdes. Josefus hade sett judiska bågskyttar patrullera stadsmuren, redo att försvara Jerusalem mot varje anfall. Men Titus anföll inte. Han väntade.

”När maten tar slut och svälten regerar i människors magar, då är min tid kommen”, hade han sagt, och tagit ett bett av ett grillat kycklingben.

Tiden gick och staden fylldes av folk, blev en kokande kittel av inbördes stridigheter. Saduccéer, fariséer och seloter, alla hade egna idéer om hur man bäst skulle förhålla sig till romarna. Josefus kände så väl till de olika falangerna, hur de så länge han kunde minnas aldrig kommit överens om någonting av vikt. Hur skulle dessa grupperingar kunna enas om en gemensam strategi för att försvara Jerusalem?

För Titus kunde han berätta om saduccéerna, den grupp judar som mer än övriga såg fördelar med att hålla sig väl med romarna. De argumenterade helt säkert för att förhandla. Om fariséerna, som tänkte precis tvärtom. Den nit med vilken de försökte hålla Torans alla renhetsbud, bland dem



Jag kan redan höra folkets jubel,
fortsatte han och blundade, som om han såg
allt framför sig. När jag körs in genom
Porta Triumphalis av mitt fyrrygg, med
lagerkrans på huvudet och purpurtoaga.
Och ruset genom folkhoyen när de får se
fångarna, skatterna, guldets - åh, det
fanns mycket guld i ett tempel!



påbudet om att inte beblanda sig med icke-judar, trumfade alla positiva vinster med politiska relationer. Om seloterna som ansåg striden med romarna oundviklig och menade att ju förr den blev av dess bättre. Och så fanns förstås herodi-anerna, esséerna och ... Det var nog bara Gud själv som kunde hålla reda på alla dessa grupperingar.

Titus hade skakat på huvudet och undrat hur ett folk som inte lyckades hålla sams ens när fienden belägrade dem, alls kunde överleva i fredstid.

Det var inte utan att Josefus undrade detsamma.

I takt med att svälten blev större i staden ställde de romerska soldaterna till med allt fler festmåltider utanför murarna. Förföriska dofter av grillat kött letade sig in genom portar, över stadsmurar och fram till förtvivlade näsor. Desperata hade människor nattetid försökt smyga ut ur staden i jakt på mat, eller kanske frihet. De tillfångatogs och korsfästes inför ögonen på murens patrullerande kämpar. Rad efter rad av kors restes. Också träden togs i bruk, de stod ju redan där fast förankrade i den torra jorden och dög till att spika upp judar på. Kropparna blev bara fler. Josefus tyckte att det vilade en konstant doft av förruttnelse runt staden. Någon strid blev det däremot inte. Det fanns uppenbarligen fortfarande mat i staden.

Men en morgon hade Jerusalems invånare vaknat till nyheten att deras matlager brunnit upp. Seloterna hade tröttnat på att vänta. De ville strid nu, och uppenbarligen hade de kommit till samma slutsats som Titus: när maten tog slut, då väntade striden. Därför hade de tänt sina facklor och låtit brödsäden, allt judarna hade kvar att äta, gå upp i rök.

General Titus mottog denna oväntade gåva från det judiska motståndet med förundran, och tackade gudarna som givit detta egendomliga folk i hans hand.

Slutet på den judiska hungersommaren kom kort därefter – den nionde i månaden Av. Roms murbräckor tog sig till slut igenom Jerusalems murar och på Titus befallning vällde de romerska soldaterna in i staden. Josefus såg solen blänka i deras dragna svärd och inget kunde hindra tårarna att flöda över hans kinder. Han hörde jämret stiga från staden, skrik av ångest, förlust och smärta. De som försökte försvara sin stad och sitt tempel gav allt de hade, både liv och blod, men armarna som lyfte svärden var svaga av hunger.

Det blev en massaker – på frihetstörstande upprorsmän och på vanliga män, kvinnor och barn. När Josefus såg den ändlösa raden av krigsfångar släpas ut genom stadens portar och lågorna från sin barndoms, ungdoms, ja, sitt livs tempel slunga sig mot himlen, var det något som gick sönder inom honom. En epok tog slut. Det judiska liv som levts här – bönerna och offren, vallfärderna till de stora högtiderna i Jerusalem av vanligt folk från byar och städer i Israel och judar från hela världen – det skulle upphöra. När facklan kastades in i judarnas heliga tempel förstördes mer än en helgedom. Navet för judiskt liv var sönderslaget, och kanske skulle det aldrig byggas upp igen. Kanske var detta slutet. För hur skulle hans folk överleva ett så hårt slag som detta?

”DU FÖLJER MED mig till Rom”, sa Titus och lutade sig tillbaka i stolen och sträckte armarna över huvudet i en avslappnad gest. ”Efter årtal i den här dammiga avkroken blir det en välbehövlig kvalitetshöjning.”

”Jag kan redan höra folkets jubel”, fortsatte han och blundade, som om han såg allt framför sig. ”När jag körs in genom Porta Triumphalis av mitt fyrspann, med lagerkrans på huvudet och purpurtoگا. Och suset genom folkhopen när

de får se fångarna, skatterna, guldet – åh, det fanns mycket guld i ert tempel! Den där sjuarmade ljusstaken kommer bli något att visa upp för romarna. Har du sett ett triumftåg någon gång, Josefus?”

Josefus skakade på huvudet. Han kände sig underligt tom. Dagens seger skulle helt säkert firas stort i Rom, som i ett slag blivit hela den judiska nationens skatter rikare. Judarna däremot, de som överlevt, skulle skingras över hela det romerska riket. Förslavas. Med Jerusalems fall föll allt. Ingen judisk kung skulle finnas mer, inget politiskt inflytande. Inget tempel där de kunde offra och sona sina synder. Allt försvann i ett hav av eld och blod. Skulle den judiska nationen, hans folks tro och kultur, inom några generationer ha gått samma öde till mötes?

Hur stor del har jag i detta?

Den frågan skulle Josefus aldrig få veta svaret på. ♪

FAKTA

Templets förstörelse och det judiska folkets uppkomst

ÄVEN OM JOSEFUS vände sitt eget folk ryggen har vi honom att tacka för de målande beskrivningarna av det judiska upproret, Jerusalems fall, templets förstörelse och de kommande årens händelseutveckling. Förvisso är vi också i händerna på Josefus historieskrivning, och hans beskrivningar kan inte alltid provas mot andra källor.

Det skulle lika gärna ha kunnat bli de sista kapitlen i judarnas historia som Josefus beskrev. Historien är full av folk som inte överlevde, folk som försvann. I Bibeln nämns en lång rad folk, vissa av dem oövervinneliga i sin tid, som i dag bara utgör ett kapitel i historieboken. Babyionierna, assyrierna, hettiterna, amoreerna, kananeerna, ammoniterna, moabiterna, filistéerna – de tillhör alla folk och kulturer som inte överlevde.

Ett folk som däremot överlevde var hebreerna, israeliterna, judarna – tre olika namn på ett och samma folk. Att det judiska folket fortfarande finns som ett unikt och eget folk beror inte på brist på försök att förgöra dem. Tvärtom är det sannolikt det folk i världshistorien som upplevt mest förföljelse. Många gånger riktades förföljelsen direkt mot deras

judiska identitet; inte mot vad de gjorde eller vilka resurser de hade, utan mot vilka de var.

DET ÄR INTE utan grund att judarnas traditionella påskläsning slår fast: "I varje generation reser de sig mot oss för att omintetgöra oss." Judarna kan dra en linje ända från Farao för över 3000 år sedan till Hitler och ända till våra dagars antisemiter i Iran, Hamas och Hizbollah för att visa påståendets trovärdighet.

Vad kan förklara det judiska folket överlevnad? Traditionen från den judiska påskmåltiden fortsätter: "Men den Helige, välsignad vare Han, räddar oss från deras hand." Det är närapå omöjligt att försöka förklara det judiska folket utan dess tro. Tron på honom som de senare ska lära känna som Israels Gud finns med från första stund, vilket för oss till Abrahams kallelse i 1 Mosebok 12, för ungefär 4000 år sedan.

Gud väljer en man, Abram som han då hette, och säger att han vill göra honom till ett folk och ge dem ett land. Han gör detta för att de ska bli en välsignelse för alla folk. Från första stund kopplas alltså detta folk till Guds planer för alla världens folk.



Fyra legioner under general Titus ledning slog läger på Scopusberget i området norr om Jerusalem innan staden föll på det för judarna ödesdigra datumet Tisha be'av, samma datum som det första templet förstördes 586 före Kristus. 1800-talsmålning av David Roberts.

I rabbinsk judendom finns ett uttryck som på många sätt sammanfattar kallelsen till Abraham, om än med en karaktäristisk rabbinsk twist (se år 220 och år 500). Uttrycket tonar ner den universella aspekten och ger Toran en central plats: Am Israel – Torat Israel – Eretz Israel. Israels folk – Israels Tora

– Israels land. Dessa tre utgör kärnan för det judiska folkets självförståelse och identitet som ofrånkomligen är kopplad till Israels Gud. Samtidigt utgör de en central del av förbundet mellan Gud och Israel, och det är detta förbund som enligt judisk tro gör att Gud gång på gång ”räddar oss från deras hand”.

TANAKH, ELLER DEN hebreiska Bibeln med samma innehåll som kristna kallar Gamla testamentet, beskriver hur det judiska folkets kultur formas genom dramatiska händelser där Gud griper in på olika sätt.

Genom Mose blir judarna givna ett detaljerat ramverk att försöka leva utifrån, där allt relaterar till Gud. Tabernaklet och senare templet blev centrum för folkets tillbedjan och existens som folk. Profeternas uppdrag blir i hög utsträckning att förhindra Israel att vända Gud ryggen, genom att "bli som alla andra". De bär också bud om att det en dag ska komma en person som ska vara smord av Gud, Messias, en av Davids söner som en dag ska förgöra Israels fiender och ställa allt till rätta.

DEN ASSYRISKA och babyloniska fångenskapen och den första förstörelsen av templet i Jerusalem är enligt profeterna ett resultat av att en stor del av befolkningen vänt sig till andra gudar. Men förbundets Gud lovade också att föra dem tillbaka från Babylon till deras eget land. När vi är framme vid början av vår tideräkning är folket tillbaka i landet. Templet är återuppbyggt och på nytt finns det gudstro i landet.

Men Israel är under romersk ockupation, skattetrycket är enormt, livet är svårt och längtan efter en messiansk förlösare blir till ett desperat rop. Somliga skriker till verket och ett antal personer träder fram och utger sig för att vara den smorde, Messias. Det slår fel gång på gång.

SPRITT ÖVER hela Israel finns grekisk-romerska städer med all dåtidens prakt och glans. Breda stenlagda marknadsgator med pelargångar på båda sidor, stora romerska teatrar, romerska bad, fontäner och hippodromer. Tempel, avgudadyrkan och statyer. Även Jerusalem är präglad av hellenismen. Men samtidigt tronar det judiska templet över allt



Titusbågen uppfördes år 81 i Rom för att hedra Titus erövring av Jerusalem. Ett par reliefer visar de skatter romarna förde med sig från templet. Mest anmärkningsvärd är den sjuarmade ljusstaken, menoran. Det är den enda kända avbildningen av ljusstaken vilken också tjänat som modell vid moderna rekonstruktioner.

annat. Jerusalem är först och främst judarnas stad, den ende Gudens stad.

Det är under dessa omständigheter världens mest kända jude, Jesus från Nasaret, träder fram. Tusentals judar tror att han är Messias. Han förkastas däremot av majoriteten av den judiska eliten. Trots det är det hans efterföljare som kommer att forma en av riktningarna som reser sig ur ruinerna efter det förstörda templet. Den andra inriktningen är vad som kan kallas rabbinsk judendom, och det är denna som kommer att forma judendomen som vi känner den i dag.

Övertygelsen om att de var ett folk som stod i förbund med den ende sanne Guden,



och att de därför var bärare av en kallelse som ibland definierades enbart nationellt och ibland mer universellt, är en viktig förklaring till folkets överlevnad. Samma relation till Israels Gud har också varit orsak till mycket av förföljelsen mot dem. Israels barns historia kan därför bäst förstås i relation till Israels Gud även om en stor del av dagens judar är sekulära.

Genom att förstå historien om judarnas ursprung kan vi ta oss an den stora berättelsen om hur de, mot alla odds, är Folket som överlevde. **D**

På Israel Museum finns en skalenlig modell av Jerusalem från vår tideräknings början. Bland annat visas det andra templet efter att kung Herodes hade utvidgat och förskönat tempelplatsen. De romerska soldaternas huvudkvarter, Antoniaborgen, kan ses i nordvästra hörnet, kungliga stoa i söder och Salomos pelarhallar tros ha legat på östra sidan.



MER OM ÅR 70

KÄLLHÄNVISNING & LITTERATUR

Bibeln

Bright, John, 1980

A history of Israel

Ben Dov, Meir, 2002

Historical Atlas of Jerusalem

Josephus, 1999

The new complete works of Josephus

Sapir, Shaul & Jeremy

Hildebrand, 2000

Historical geography of
Jerusalem through the ages

PODCAST & YOUTUBE



Ta del av **Folket som överlevde** och både lyssna och se när Simon Holst och Roar Sørensen undervisar, samtalar och berättar om händelserna från år 70. Scanna QR-koden här intill för att ta dig direkt till sidan om detta avsnitt där du kan ta del av länkar, filmer, material och mer information.



ÅR
70

Templets förstörelse och det
judiska folkets uppkomst

